

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT
MAGAZINE IN LASTNINA SLOVENSKE
NARODNE PODOBNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene
National Benefit Society

Subscription rates: for the United States
(except Chicago) and Canada \$6.00 per year,
Chicago and Czecho \$7.50 per year, foreign
countries \$9.00 per year.

Advertising rates on agreement—Manuscript
will not be returned.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS.

Glasovi iz nasebin

Zanimive beleške iz raznih krajev

Nekaj spominov

Viriden, HL.—Br. Frank Barbič
iz Clevelanda je s svojimi dopi-
som, ki je bil nedavno objavljen
v Prosveti in v katerem je opi-
soval rudarska okrožja Voits-
berg in Koeflach, vzdružil nekaj
spominov na moja mlada leta.

Vsa okolica ob železniškem ti-
ru, ki vodi od Gradca do Koef-
lacha, je precej romantična.
Na mnogih holmih se vidijo raz-
valine starih in slavnih gradov,
ki spominjajo na nekdanje tla-
čanstvo tamkaj naseljenega pre-
bivalstva.

Voistberg je vsekako starejše
mesto od Koeflacha, kar potrjuje
jejo stara poslopja in razvaline
Zangovega gradu. V Voistber-
gu je bilo tudi okrajno glavar-
stvo, ne v Koeflachu, kakor trdi
Barbič. Tega morda ne bi vedel,
ako ne bi imel opravka s tem
glavarstvom, ko sem bil tam.

V dolini med Koeflachom in
Voitsbergom je človek lahko o-
pazoval pravo geološko čudo. Tu
se je nahajal lesu podoban pre-
mog in v mnogih krajih je bilo
težko določiti, kakšne vrste les
je to moral biti, kajti poznalo se
je celo hrastovju podobno listje.
Kako debela je bila plast tega
premoga, ne vem, vem pa, da
pri kopanju tega premoga ni-
smo rabili kramпов, kakršne po-
znamo v Ameriki, temveč sekire
in sekirice. Plasti tega premoga
so najbrž nastale v zadnji
ledni dobi, toda v tem oziru je
le beseda strokovnjakov mero-
dajna. Rove sta obratovala Jo-
seph Schat in Zanghal v ali pri
Voitsbergu, Oberdorfu in Lan-
kowitzu. Tu je menda Barbič
videl ljudi, ki so romali k Ma-
riji Hilf, ker je bil tam velik
franciškanski samostan z ro-
marsko cerkvico. Nedaleč od
Koeflacha se je nahajal Tag-
Ban, kjer so kar na površju po-
birali premog. V Rosenthalu,
kjer sem bil jaz uposlen, so pa
bili Hoch-Eck, Sater-Ban in
Reininghaus.

II

V rudniških revirjih srednje
Stajerske je bilo uposlenih mno-
go slovenskih fantov in mož.
Bivali smo v stanovanjskih ru-
darskih kasarnah kar po 20 ali
še več v eni sobi. Splošen na-
ziv za tako sobo je bil "Burschen
Zimmer". Na vogalih teh sta-
novanjskih kasarn so bile take
sobe navadno ob straneh, poste-
lje po dve skupaj, druga ob dru-
gi. Na sredi je bila dolga mi-
za, poleg nje pa dolge klopi.
Za vsakega stanovanca sta bila
prirejena dva zaboja — v enem
je lahko hranil "fassungo", v
drugem pa obleko. Ako je kdo
hotel zaboje zaklepati, si je mo-
ral ključavnico sam preskrbeti.
Sploh pa nismo imeli kaj zakle-
pati in to ni bilo niti potrebno,
ker smo bili policijska avtorite-
ta sami in ni mogel nihče ničesar
izmakniti, ne da bi bil takoj
zasložen. Sostanovaleci smo se
dobro razumeli, ni pa bilo vedno
sloge s stanovaleci drugih sob.
Imeli smo tudi sobarico, ki je
morala skrbeti za kurjavo in
toplo vodo, ko smo prihajali z
dela in odhajali na delo. Na
vsakih osem ur je moral kdo na
delo ali priti z dela, zato je mo-
rala biti peč vedno vroča. Sa-
barica je pospravljala postelje,
čistila in delo je opravljala v
več sobah.

Stanovaleci smo si kuhali sami

In jedli smo največ ajdove žgan-
ce. Razume se, da življenje v
stanovanjskih kasarnah ni bilo
prijetno. Kdor je bil dostopen
izobrazbi, jo je lahko dosegel
vsaj deloma, kajti v Voitsbergu
in Koeflachu so se vršili veliki
javni shodi, na katerih so nasto-
pali izvrstni govorniki in govornice,
ki so prihajali med ru-
darje iz Gradca in Dunaja. V
vseh gostilnah, v katere so ru-
darji zahajali, so lahko čitali
delavske časopise. Strokovno
glasilo rudarske organizacije je
bilo "Gluck auf", "Arbeitewille"
pa je bil list socialdemokratov.
Ta dva lista sta bila rudarjem
povsod na razpolago, marsi-
kdaj pa je bil tudi ves revir po-
plavljen z letaki. Poleg vsega
tega je rudarsko društvo vodilo
posebno šolo za ukaželjne ru-
darje. Med nami je bilo veliko
starih in izkušenih rudarjev, ki
so bili vedno pripravljeni pou-
čevati in bodriti mlajše k sta-
novski zavednosti. V Avstriji
takrat še ni bilo splošne volilne
pravice in rudarji so se bojeva-
li, da jo izvojujejo. Vsi smo mi-
slili, da je volilna pravica veliko
več vredna kakor se je pa pozne-
je izkazalo, ko smo jo dobili in
izvajali.

Besedo "Windisch" so v Ro-
senthalu zelo malo rabili, če-
prav je bila to nekaka psovka
za Slovence in pogosto rabljena
po vsej srednji Stajerski. Izzi-
vati se nas niso upali, ker nas
je bilo veliko. Spominjam se
slučaja, ko sem to besedo slišal,
ko sem bil premeščen v drug
premogovnik. Dobil sem namreč
delo na gornjem polju, ki pa
je bilo zelo nevarno, ker smo
premog pobirali tik pod povr-
šjem zemlje in na reparski na-
čin. Nad premogovno plastjo je
bilo le nekaj metrov zemlje in
kamenja, kar je močno prit-
skalo na strop. Ko sem potisnil
voziček na določeno mesto, sem
zapazil poleg tira cele smreke,
od katerih so trske letele na vse
strani in pokalo je, da je bilo
človeka kar strah. Nekoliko
časa sem vse to opazoval in že
sem mislil na beg. Ko sem pa
videl kopača delati za oporami,
se mi pa ni zdelo tako nevarno in
prišel sem nakladati voziček. Ko
sta kopača zapazila novega to-
variša, sta se mi približala in
med nami se je razvil pogovor.
Vpraševala sta me o tem in o
nem in medtem smo se nekoliko
oddaljili od prostora, kjer je
stal voziček. Komaj dve minuti
kasneje se je utrgal strop nad
prostori, kjer sem prej delal.
Ako ne bi med pogovorom odšli
na drugo mesto, bi me plast pre-
moga, ki se utrgala, prav gotovo
ubila. Premoga, ki se je odtrgal
od stropa, je bilo za tri vozičke.
Še predno sem ga naložil, je pri-
šel mimo paznik, kateremu sta
kopača povedala, da sem komaj
ušel smrti, on se je pri tem pa
le režal in dejal, da Bog Wind-
ischerja nikdar ne zapusti, če
le malo nemško zna.

III

Po novem letu l. 1892 je bil
oklican štrajk v koeflaškem re-
virju in dobili so se nekateri
garjevci, ki so hodili tudi v
štrajku na delo. Tega jim ni

smo mogli zabraniti, ker so vsi
okolico zasedli orožniki in voja-
ki in tako preprečili stavarjem
svobodno gibanje. Stavko je
vodilo rudarsko društvo in po
preteku dveh tednov je bila kon-
čana. V boj smo šli za višje
mezde in deloma smo izvojevali
svoje zahteve.

Zanimivo je bilo, ko so gar-
jevci po končani stavki hodili
do upravnika in se pritoževali,
da ne zaslužijo dobro, češ, mi
smo med stavko delali, pa sedaj
skoro nič ne zaslužimo, oni, ki
so stavalji, pa dobro služijo.
Upravnik, ki se je pisal Glass,
se ni zmenil za take pritožbe.
Zakaj pa niste stavalji in bi se-
daj prav tako dobro služili kot
drugi, ki so stavalji, je bil nje-
gov odgovor. Garjevci so do-
bili odgovor, kakršnega so za-
služili.

Prav ti ljudje, ki so stavko-
kazili, niso hoteli tudi prazno-
vati prvega maja, delavskega
praznika, dasi ga proslavljala
že l. 1892 velika večina delav-
stva. Naslednje leto se je ome-
njeni uradnik oglašil pri rudar-
jih in jih vprašal, če hočemo
praznovati prvi maj ali delati.
Opozoril nas je tudi, da moramo
biti složni in da moramo vsi
praznovati ta dan ali pa vsi de-
lati, da se ne bo tako godilo ka-
kor prejšnje leto. Vsi smo iz-
javili, da hočemo imeti praznik
na 1. maja. On je bil s tem za-
dovoljen in je rekel, da bomo
praznovali kar dva dni. Društ-
va namreč v tistem času ni imela
veliko naročil in če ne bi
praznovali tadv dneva, bi mo-
rali počivati pozneje.

Pomlad l. 1893 še nismo ve-
liko slišali o krizi v Ameriki. V
zimskih mesecih so se po rudar-
skih revirjih potikali agentje,
ki so vabili ljudi v Ameriko.
Navadno so nosili zlate verižice
in govorili so najraje o boga-
stvu in zlatu. Nekateri so agitirali
tudi za izseljevanje v Bra-
zilizijo in druge kraje. Med mo-
jimi sodelavci jih je bilo nekaj,
ki so imeli sorodnike v Ameriki
in od katerih so prejeli pisma
polne hvale. Dobil smo v roke
tudi Jeramovo knjžico, v kateri
je bil opis Rajske doline v
Kaliforniji. Nekateri moji to-
variši so že odhajali v Ameriko
in tudi mene je zgrabila želja,
da vidim novo deželo. Dne 15.
maja sem pustil delo, 1. junija
pa sem že prejel svoje rudarske
papirje in se takoj podal na
Kranjsko. Ko sem bil priprav-
ljen na odhod, so pričela prihajati
tako slaba poročila iz Ame-
rike, da sem na nasvet drugih
opustil svoj načrt. V Idriji sem
potem vprašal za delo in ga tudi
dobil in tako se je moj odhod v
Ameriko zavlekel za pet let.

IV

Idrijski rudnik, v katerem se
je pridobivalo živo srebro v ve-
liki množini, je bil državno po-
djetje in rudarji ter "žgalničar-
ji" smo imeli čast biti v "cesar-
ski" službi. Nakopano rudo je
bilo treba žgati in na ta način
se je pridobivalo živo srebro.
Pri tem procesu so nastajali tako
strupeni plini, da je malokdo
dolgo časa vzdržal pri delu, za-
to so se delavci vedno menjava-
li. Nekaj časa so delali v ru-
dniku in potem v žgalnici. Živo
srebro se je čistilo v posebnih
aparatih in pri tem procesu se

je porabilo dosti vgašenega ap-
na. Delo s tem v zvezi je bilo
zelo nezdravo, kajti po enem
mesecu tega dela ni mogel dela-
vec več kruha jesti, ker so se mu
pričeli majati zobje in ustna
duplina je bila ranjena. Delo
pa ni bilo samo nezdravo, tem-
več tudi naporno, ker je bilo
treba vzdigovati težke posode z
živim srebrnom. Omenim naj,
da starih pratanov ni nihče pri
tem delu imel na pretilih, ker živo
srebro uniči zlato in ne pusti
nikakega sledu. Da je bilo to
delo v resnici suženjsko, je pri-
znavala celo uprava rudnika,
ker je določila za "robote" posebne
uniforme, ki so jih morali no-
siti pri delu, poleg tega pa jim
je dajala zrezke slanine, ki je
bila dobro potresena z močno
papriko.

Idrija je danes Mussolinijeva
kolonija in Italija si sedaj pris-
vajava monopol živega srebra.
Če ne bi imeli Italijani skomin
po Idriji in podzemeljski jami
v Postojni, bi najbrž stara
Kranjska ne bila razkosana po
končani svetovni vojni. Italija
je hotela imeti vse zanimivosti
in zato je delala, da je dobila
tudi Idrijo in Postojno, dve va-
žni mesti na Kranjskem.

V času, ko sem delal v Idriji,
sem dvakrat obiskal Koeflach,
obakrat kot delegat na občnem
zboru Rudarskega društva av-
strijskih planinskih dežel. Za
delegata me je postavila idrij-
ska podružnica. Zadnjič sem
bil v Koeflachu meseca marca
1898 in ta poset se mi je zdel
zelo komičen. Par dni pred od-
hodom so v več krajih Avstrije
na 18. marca slavili petdesetlet-
nico dunajske revolucije. Od-
šel sem en dan prej predno je
bilo nujno potrebno in ustavil
sem se v Zagorju pri Mihaelu
Čobalu, s katerim sem naslednji
dan odpotoval v Koeflach. Ob
tej priliki sem se tudi dogovo-
ril s F. Rinaldom glede njegove
preselitve v Idrijo. Ko sva po-
popolne s Čobalom sedela v Ro-
bavsovi gostilni, je prišel tja
orožniki načelnik. Onadva sta
govorila o proslavi revolucije,
katere so bili priredili tudi v
Zagorju in v kateri so imeli tu-
di orožniki svoje prste. Sedel
sem zraven in se držal kot da
me pogovor prav nič ne zani-
ma. Orožnik se je pričel dobri-
kati Čobalu in omenil je, da so
bile velike demonstracije v mno-
gih krajih, zlasti pa v Idriji,
Čobal pa je dejal, da ne ve nič
o tem. Pri tem se je orožnik
začudil in vprašal Čobala,
če mu ni Kavčič, ki je bil tu,
o demonstracijah ničesar pove-
dal. Jaz sem se delal, kakor da
nič ne slišim, ko je Čobal odgo-
voril, da je bil Kavčič res tu,
da pa nista govorila o tej stva-
ri. Orožnik je bil zadovoljen s
tem odgovorom in je kmalu za-
pustil gostilno.

Ko sva ostala s Čobalom sa-
ma, sem ga začuden vprašal,
kako je to, da orožniki vedo za-
me, ker nisem govoril z nobe-
nim drugim ko z njim in Rinal-
dom. Čobal je dejal, da ni na
jasnem, kako se je raznesla no-
vica o mojem prihodu v Zagor-
je, treba pa je razumeti, da so
pod avstrijskim sistemom take
stvari mogoče.

V soboto popoldne smo do-
speli v Koeflach. Od Gradca
smo se vozili skupno z onimi, ki
so prihajali iz Gornje Stajer-
ske. Še predno se je zbor otvo-
ril pri Nestlerju v nedeljo, se je
že oglašil občinski sluga z vpra-
šanjem, če je idrijski Kavčič že
dospel. Povedali so mu, da je
že tukaj in vprašali, kaj želi od
njega, kakor so dobili odgovor,
da se mora Kavčič oglašiti pri
županu predno zapusti mesto.
Navzoči so se spogledali, neka-
teri pa so pričeli govoriti, da se
idrijski župan prav tako piše ko
jaz in da je ostal doma. Iz tega
se lahko sklepa, da sva sorodni-
ka. Na kakšen način je zvedel,
da sem tam, ni nihče vprašal,
in če bi, ne bi dobil pravega odgo-
vora. Meni se je pričelo dozde-
vati pri vsem tem, da moram
res biti precej važna oseba, ker
se toliko zanimajo zame. Men-
da so slutili, da bom kmalu od-
šel v Ameriko.

Ko je bilo zborovanje konča-
no, sem res šel k županu in se
mu predstavil ter vprašal, kaj
želi od mene. Župan me je spre-
jel uljudno kot prijatelja in na
razna vprašanja mi ni bilo tre-
ba odgovarjati. Zelo se je za-
nimal za socialdemokratsko or-

ganizacijo v Idriji. Po mo-
jem posluhu je bil župan v
zvezi z Idrijo, ki pa je bil
sem oddal, pokadil pa sem
ke, ki mi jih je podaril. V
šal ga nisem, kako je v
mojem prihodu, ker mi ni
ne bi povedal resnice.

Z občnim zborom ni bilo
sebnega uspeha. Z Avstrijskega
Grablovcem sva skupno opa-
la nekaj slučajev nezgodni-
mer v idrijskem rudniku,
tem je Grablovec pisal v
skih časopisih v tednu pro-
tvoritvijo občnega zbora,
predno so bile vse važne
dnevnega reda rešene, se
tvorila razprava o idrijskih
merah. Delegatje so o
ki so bile objavljene v
ju, govorili jako kritično.
ni zastopnik, ki je bil
nastopil, da ne bo trpel
tiziranja razmer v idrijskem
rudniku in uprave. Dele-
se za njegovo svarilo niso
nili, nakar je zastopnik
stil zbor. To se je dogodi-
kaj dni po proslavi avst-
revolucije.

Predno se poslovim od
ske in Stajerske, moram
dati, da skuša Frank Bar-
svojem dopisu v Prosveti
postavljati" Slovence, ko-
da z ozirom na pobožnost
manja po božjih potih
prednačijo celo Stajeri,
vsekakor še za Korošci in
rolci. To je zatajevanje
nega ponosa! Slovenci mor-
biti na vsak način prvi v
ozirih, čeprav smo majhen
rod. Kaj pa naše Brezje na
renjskem — ali imajo man-
marjev kakor Marija Hill
Stajerskem? Celo v Am-
imamo božja pota, na pre-
Lemont v bližini Chicago
di drugod se "svetih" kra-
manjka.

Pri tem mi pride v sp-
romanje, katerega sem op-
iz dalje pred 40 leti. Ko
deset minut hoda od Idri-
namreč nahaja cerkvica
tona. Na praznik tega sve-
je prišlo veliko število po-
romarjev s Črnega vrha
Antonu pod vodstvom
župnika. Ta župnik je imel
ličastno pridigo, v kateri
voril o čistosti in o sta-
kaznih, ki čakajo po smrti
čistnike. Po pridigi in ma-
šli romarji in župnik v
tu pa se je zgodil prvi
K župniku sta namreč
dva moža postavile in ga
la. Par minut pozneje
dva druga moža postav-
ljala župnikovo kuharico.

Da ne bo preveč ubigani
povem, da je bila teden
pred tem dogodkom birna
Črnem vrhu. Sam knez
ljubljski se je pripeljal
rini konji na večer pred
in je prenočeval v žu-
župnik in njegova kuharica
sicer slutila nevarnost,
katastrofo nista računala.
kuharica je menda znala
pravljali razne dobre stvar-
so častitim gospodom
razmerah, kakršne so
je bila prisiljena ostati v
nji, naravne sile, ki jih ni
goče ustaviti, pa so med
daljevale s procesom v
telesu. To, so pravili ljudi,
je vršilo tisto noč, ko je
ljanski škof prenočeval v
vrškem župnišču. Župa-
menda igral vlogo babice
otroka krstil predno se
Ker sta se bala, da bo mo-
ček, ki se je rodil, pre-
kričal in tako motil spanje
fu, sta ga takoj umorila
kopala v kleti.

Vsa stvar se je vršila
nekateri so o vsem tem
slutili. Ako ne bi bilo
k sv. Antonu, bi morda
prišla nikdar v javnost.
ni so svojega voditelja
marskem pohodu napla-
plan pa je bil mnenja, da
ralo tisto njemu spadati.
nikova lakomnost ga je
zila, zato je kaplan v
vedano in sledila je
župnika. To se je dogodi-
seca junija l. 1893 na
ki je danes Mussolinijeva
nije. V očigled temu,
upo trditi, da nas Slovence
pobožnostih in romanjih
šajo celo ljudje iz Gornje
jerske?! Simon Kavčič

Zena predsednika Roosevelta si je ogledala tobačno tovarno
v Caguasu na Portoriku, ko je pred kratkim obiskala to ameriško
otoško kolonijo.

Vesti iz Jugoslavije

ET VLOM V OBČINSKO BLAGAJNO

... ter odnesli 25,000

... nekaj dnevi so vlomilci v pisarno lesnega trgovca ...

Savinja divja

Savinja je napravila veliko škodo posebno med Lučami in Solčavo, kjer je razbila mnogo splavov, pri Lučah pa razdrila napis in poplavlila del vasi.

Vode že padajo

Včeraj popoldne je sicer že deževalo, a ne mnogo in v naslednjih. Zato so že zvečer prihajala poročila z raznih strani, da vode padajo.

Strah pred naslednjimi dnevi

pa je še ostal. Ljudje verujejo v vremenski izrek, da ostane vreme, kakršno je na dan 40 mu-

DE SO NARAŠČALE IN GROZILE

Ljubljana, 15. marca. ... grozi, da dobimo tudi leto pomlad, kakršna je bila leta 11. do danes je ves pomlad deževalo, in vse raste zelo naglo naraščale ter ...

Utopljenec na Barju

Črne vasi na Barju so spoznali, a so našli v strugi naravnega Radne truplo utopljenca, ki je bil berača. Desnico je izkazalo, eno nogo pohabljenno. ...

Obupane sredi Save

... na naraščajočo Savo vlivajo strah in grozo. Trg Ljubljane, ki leži tik na bregu Save, ...

Obupane sredi Save

... na naraščajočo Savo vlivajo strah in grozo. Trg Ljubljane, ki leži tik na bregu Save, ...

Obupane sredi Save

... na naraščajočo Savo vlivajo strah in grozo. Trg Ljubljane, ki leži tik na bregu Save, ...

čnikov, 40 dni v veljavi. Letos smo imeli deževni 40 "marternikov", pa verujejo ljudje v vražo, da bomo imeli zdaj 40 dni povečini deževnega vremena.

Uboj.

Pri posestniku Novaku v Strugah, občina Makole, so kuhali pred dnevi žganje, pa so se zbrali tamkaj tudi fantje, pili žganje ter se začeli pripraviti zaradi deklet. Nazadnje so se stopili, da so trije odnesli razne poškodbe, 29 letni Ciril Sirec iz Savinskega pa je obležal mrtev, zaboden v vrat. Kot krivca so aretirali Franceta Babška iz iste vasi, ki je priznal, da je sunil z nožem proti Sircu, češ, da ga je Sirec hotel napasti. Odvedli so ga v slovenjbiškiške zapore.

Dolgo so se obirali.

Šele 9. marca je bil v Sarajevu aretiran poslanec Husejin Kadič. Ze dvakrat se je javil sodišču, ampak sodišče ga ni hotelo aretirati. Potem je okrogno sodišče razpravljalo o Kadičevi pritožbi, ki je bila zavrnjena in s tem izdan odlok, da se mora Kadič aretirati: Dolgo so torej premišljali ali naj aretirajo tako vplivnega človeka, ki je državo oskubel za poldrug milijon, ali naj ga pustijo še na svobodi.

V Ljubljani je v bolnišnici

nenadoma umrla komaj 36 let stara žena odvetnika dr. Milana Koruna, pred leti aktivnega socialističnega politika. Pokojna Cana Korunova je bila po rodu "Srbkinja iz Valjeva. — V Zagrebu na kliniki pa je po operaciji umrl predsednik ljubljanskega okrajnega sodišča dr. Ernest Kobe v najlepših moških letih. Pokopali so ga v rodnem Novem mestu. — Dalje je umrla v Ljubljani 86-letna Adela Jančičeva.

Samomor.

V Podčetrtku je skočil v Sotlo pek in hišni posestnik Karl Znoj, ki je bil že dalj časa zelo deprimiran zaradi slabega gmotnega položaja. Skočil je v Sotlo ter utonil.

Pol stoletja ni spregovoril

Mož, ki ni bil mutec in vendar ni govoril

V Detroitu je umrl pred nekoliko dnevi čudak, ki ni 50 let spregovoril nobene besede, dasi ni bil nem. Šele na smrtni postelji je izdal zdravniku skrivnost svojega življenja.

Možakar, po imenu Ernest Sidy,

se je v mladeniških letih seznanil z neko lepoticco, v katero se je smrtno zaljubil. Okrog dekleta pa se je sukalo še mnogo drugih mladih ljudi, čeprav brez uspeha, ker je odbila vsakega snubca.

Z veliko težavo se je Sidyju posrečilo, da ga ni odklanjala kakor druge in da ga je nekoč povabila celo na večerjo k svojim staršem. Ti so fantu, ki jim je bil očitno všeč, postregli z vsem dobrotami in so mu tudi dovolili, da je po večerji spremljal deklo do neke prijateljice.

Na povratku domov je mladenič srečal skupino svojih tovarišev, o katerih ni vedel, da so prežali nanj, ker so bili zvedeli za njegov poset pri dekletu. Bil je malo okajen in v tem razpoloženju jim je izblebetal vse, tudi to, kje se deklo sedaj mudi. Nato so se poslovili. Sidy ni vedel, kakšna strašna novica ga čaka za naslednji dan.

To ga je tako pretreslo, da je prisegel, da ne bo nikoli več spregovoril besede. In prisege se je tudi držal do zadnje ure. Petdeset let je trpel, molčal in se izogibal človeške družbe. Smatrali so ga za mutca in nihče ni vedel, s čim se preživlja. Šele po njegovi smrti so zvedeli za tragedijo njegovega življenja.

Bivša nuna toži škofa za \$300,000

New York. — Miss Elizabeth Noonan, bivša nuna v Troyu, N. Y., toži katoliškega škofa Edwarda F. Gibbonsa v Albanyju za odškodnino v vsoti \$300,000. Tožba je naperjena tudi proti papeškemu delegatu Fumasoni-Biondiju v Washingtonu in predstojništvu katoliškega seminarija v Troyu. Obtožnica biviše nune se glasi, da je bila s silo vržena iz seminarija, kjer je bila uposlana, da je bila po krivici aretirana in po krivici obdolžena, da je zblaznela. Za vse te krivice zahteva \$300,000 odškodnine. Tožba je vložena pred državnim vrhovnim sodiščem.

Čuvajte se ponarejenih bankovcev!

Chicago. — Federalni detektivski biro svari Čikažane, naj se čuvajo ponarejenih desetdolarskih in stodolarskih bankovcev, ki sedaj krožijo po mestu in srednjem zapadu. Stotaki, ki predstavljajo "zlate certifikate", niso tako nevarni za navadne ljudi in manjše trgovce, toda desetakov je že bilo mnogo izmenjanjih. Ponarejeni desetaki se najlažje spoznajo po slabši sliki Alexandra Hamiltona.

Alli ste že naročili Prosveto ali Mladinski list svojemu prijatelju ali sorodniku v domovino? To je edini dar trajne vrednosti, ki ga za mal denar lahko pošljete svojcem v domovino.

RAZNE VESTI

Dva milijona dolarjev za pse in mačke!

Chicago. — Sedem bratrancev in sestričen pokojne milijonarke Marion E. McConnell je zadnji teden izgubilo dolgo sodniško pravdo za njeno dedščino. Milijonarka je zapustila tri milijone dolarjev in v svoji oporoki je odločila, da okrog \$300,000 dobe njeni sorodniki, ostala vsota naj pa gre v sklad, iz katerega naj se ohrabrujejo ptepinski psi in mačke. Sorodniki so hoteli oporoko razveljaviti, toda sodišče je odločilo proti njim in brez malega dva in pol milijona dolarjev ostane za pse in mačke ...

List noče oglašati radikalne revije

Detroit. — Svojo razredno zavestnost je pokazal Detroit Free Press tudi z odklonitvijo oglasa radikalne revije New Masses. Revija je predložila oglas, ki je naglašal važnost članka z naslovom: "NRA": The Crooked Referee in the Avto Workers' Fight", v katerem avtor Maurice Sugar pokazuje, kako je neki "neutrálnež" izigral avtne stavkarje zadnje jesen.

Uprava Free Pressa je odklonila oglas z motivacijo, "da ni sprejemljiv". Tudi hotel Statler je prepovedal prodajanje te komunistično orientirane revije v loži.

Shipstead ponovno nominiran

St. Paul, Minn. — Senator Shipstead je bil na konvenciji Farmer Labor party ponovno nominiran za zveznega senatorja. Proti njemu je delovala radikalna frakcija v stranki pod vodstvom kongresnika Shoemakerja. Bila je pa poražena. Ponovno je bil nominiran tudi gverner Olson.

POTEGNITE KROG OKOLI SREDIŠČA TE FINE TOBAČNE RASTLINE

"It's toasted"
*✓ Luckies are all-ways
kind to your throat*

LUCKY STRIKE
10 CIGARETTES

To so
Srednji Listi—Najmilejši
Listi—srce Lucky Strike

Kakor razvidite iz te slike — fina, farmerji višje cene — kajti srednji listi rahla kakovost Luckies ni samo so najmilejši listi — imajo boljši okus slučajna — kajti mi rabimo samo — potem — "It's toasted" — za zaščito srednje liste! Ne gornjih listov, ker grla. In vsaka Lucky je polno nabasana s tem izbranim tobakom — ti so slabši v kakovosti — ti rastejo tik pri tleh in so napravljena okroglo in čvrsto — brez zrahlijanih koncev — zato se Luckies ne blatni, hrpavi, priženi. Mi izberemo samo srednje liste — za katere dobe ozirih prijazne vašemu grlu.

"It's toasted"
✓ Luckies so vedno in v vseh ozirih prijazne vašemu grlu

Samo Srednji Listi—ti so Najmilejši Listi

NE gornji listi—ti so naravnost—ti so surovi!

Imajo boljši okus

NE spodnji listi—ti so slabši—hrpavi in počeni!

LEONHARD FRANK

KARL IN ANA

Prevedel MILE KLOPČIČ

To, kako je v dolgi suknji, ki se je zadrževala ob stopnice, stopal šepajoč po stopnicah navzgor, povaljan, utrujen in vendar malce upognjen, to je bilo vendar tudi tako, kakor da je štiri leta hodil peš in sam skozi samoto in strahoto, skozi stiske in nadloge, prav do sem.

Ana je slišala ta težki šepavi korak, ki je odmeval, kakor da vlečeta dva moza hudo breme po stopnicah navzgor. Bila je tako svetla in žareča, kakor pogostoma bleste nosne žene.

Nič ni bil potrkal. Vrata so se odprla. Med podboji je stal črn, tuj mož.

Tudi Ana je molčala. Molčala vprašujoče, s srepmi očmi.

Z enim pogledom naokrog je preletel sobo. "No, Ana, kaj me ne spoznaš?"

Ni ga spoznala. Ne bi ga spoznala na cesti. Vedela je, da je on, da mora biti on. Čutila je, kako ji kipi kri iz rok in nog navzgor, čutila je vroče pretakanje pod poltjo.

Šel je k nji, ponudil ji je roko. Ana je položila svojo ledeno vanjo. In potem se je z neprimerljivo samo-ob-sebi-razumljivostjo bližal njenemu obrazu gozd las, v katerem so se vsakakor skrivala usta. Njena glava se je sama od sebe izmaknila.

"Preumazan, kaj? Kajpada, popotovanje!" Šele zdaj je odložil svoj sveženj, na prav isti stol kot takrat Karl, slesel suktnjo in jo za ovrtnik držal visoko, ne da bi vedel, kaj naj stori: nenadoma je bil namreč občutil nasprotje med to debelo, dolgo skorjo umazanije in to snažno sobo.

Spet se je ozrl naokrog; v pogledu je žarelo prvo čustvo sreče, da bo poslej lahko živel v tej prijetni segreti, udobni, kar se da čisti, prikopni sobi. "Pogled je sklenil svoj krog pri Ani; tedaj ga je premagala radost.

"No, ti Ana, stara Ana! Si dolgo čakala, dolgo je trpelo, in zdaj te je vendarle presenetilo."

In ona, ki je bila tisočkrat sklenila, da mu bo takoj prvo minuto vse povedala, ona je lagala, lagala s tem, da je molčala. Umora ni mogla izvršiti. Navzlic večmesečnemu premissljanju noč in dan o njegovi vrnitvi, jo je vsa strašna teža tega, kar se je bilo zgodilo, zadela šele spritno resničnost prav do mozga.

Vzelo ji je govor. Ni je bilo besede, ki bi jo bila lahko rekla. Boriti se ni kazalo tu več. Osupel je gledal Rihard, kako je šla odrevenela kakor mrtvec, ki začne hoditi, proti vratom in iz sobe.

Po stopnicah navzdol, že čez dvorišča v teku, navzdol po cesti: Karlu nasproti.

Ta je bil mahnil, ker cestna železnica ni vozila, po krajši poti po stranskih cestah in zavil na glavno cesto šele, ko je bila Ana že izginila.

Mladi delavec, ki je bil rekel, da je tudi gospa Ana lahko kvečjemu z enim omožena, je stal še v veži, kadil in se radovedno smehljalje oziral za Karlom.

"Kaj se bo neki skuhalo iz tega," je rekel dvema tovarišema, ki jima je bil zadevo že razložil. Precej stanovanec je že vedelo, da je prišel neki vojak, ki je trdil, da je Ana njegova žena.

Karl je hitel dalje in čez dvorišče, opazovan od sosedov, ki so stali ob oknih.

Odkar je Rihardova vrnitev kot usoda visela

nad njima, sta živele v nekaknem nerealnem prostoru, ki ne more prodrati vanj nihče in nič, in sta bila tako zvezana med seboj, da je že najmanjša usluga izražala njuno ljubezen.

Ne da bi kdaj premišljal o vzroku, je Karl v prvem nadstropju vselej zavrl svoj korak. Tudi danes se je s tem spet pojavilo čustvo, da ga Ana željno pričakuje.

Odrpl je vrata še v prepričanju, da je bila že začula njegov korak in da mu, kakor on, sproščena v notranjosti že nese svoje čustvo naproti.

Sprememba občutka je bila v svoji teži in nenadnosti podobna samo tisti, ki bi jo moral doživeti človek, ki je pravkar stopil iz svoje sobe, pa se še enkrat okrene, stopi čez prag in strmoglav v globino, ker manjkajo zdaj tla.

"Ti?" je dejal Rihard ves osupel. Toda njegov mir se ni premaknil. Spustil je umazano srajco nazaj v razvezani sveženj. "Da te bom spet videl, in tako brzi! . . . Veš, pravkar sem prišel, pred tremi minutami . . . Toda sedi." Pokazal je na stol. "Ali pa tja, na divan!"

Nekaj je bilo, kar je branilo Karlu, da bi vprašal: Kje je Ana? Sedel je. Na divan.

Še zmerom ta jedva razodevajoča se, zadovoljna veselost, kakršno more imeti le tako železen, krepak mož, ki je po neizmernem naporu popolnoma nezlomljen dosegel cilj.

"Kaj živiš ti tu? . . . Si že kaj podprl svoj želodec? Kdaj pa si se ti vrnil? Vsak čas mora priti, pa nama bo dala kaj za pod zobe. Saj je že pripravila."

Kakor otrok po božičnih darilih, tako se je Rihard s pritenim veseljem ozrl po okusno pripravljeni mizi in pogledal potem čez rame Karla, ves srečen in kakor bi hotel reči: Vidiš, takole se godi meni. Takšna je Ana. To je zdaj povračilo za vse.

Karl je gledal, kako je Rihard praznil sveženj, zlagal še čiste stvari v omaro, umazane na stol v kotu, in tesnobe pri srcu je bila iz hipa v hip hujša.

"Te stvari mora Ana takoj oprati. To je treba temeljito prekuhati s sodo." Niti za hip mu ni bilo treba premišlјati, ves domač s prostorom in stvarmi je izvelkel gornji predal omare ter položil svoje papirje v desni kot, kjer so zmerom ležale. "Napravi se vendar domačega, sleci suktnjo . . . Sment, da si ti tu!"

"Ker se pač vede kot gospodar, zato ga nisem mogel vprašati po Ani . . . Zdaj mu moram povedati vse. Pri tej priči moram to storiti."

Sklep je takoj zatrla notranja ohromelost. Vsako čustvo je izginilo. "Za življenje gre, za vse," je pomislil, nenadoma v slehernem živcu napet in leden kot človek, ki stopa k dvoboju trdno odločen, da nasprotnika ubije ali pa sam pade.

"Zdaj pride Ana," je rekel in vstal. Rihard ni občutil prepada v glasu teh treh besed.

Opotekla se je v sobo, oblita z znojem, s široko in topo odprtimi očmi, z lasmi na čelu. "Je tu?" Strmela je najprej v napačno smer in padla Karlu v roke.

"Ko jo je prižemal nase, je nastala pod ledenostjo žareča točka osrečitve. Rihard je pristopil, ves prepaden je bil in še zmerom brez slutnje.

(Konec prihodnjik.)

Demonstracije brezposelnih delavcev na trgu Trafalgar v Londonu. Kmalu po teh demonstracijah so bile volitve in socialistična stranka je dobila pod svojo kontrolo upravo londonskega okraja.

larm. Če bi bil takrat Walisch prišel s svojimi četami iz Madžarske, bi morda padel pod kroglami svojih vaščanov kakor je sedaj padel od Dolfusove vrvi. Takrat bi bil jaz v vasi najbrže edini, ki bi za Walischem žaloval. Danes pa, ko ima Walisch za seboj življenje velikega revolucionarja, žaluje za njim svetovni proletariat.

I. K.

Porast človeštva

Vprašanje umrljivosti in navedenja porodov

V zadnjem stoletju je število ljudi silovito naraslo, posebno v kulturnih deželah, to pa zaradi tega, ker je umrljivost nazadovala, ne da bi v istem razmerju padlo število rojstev.

L. 1800. je znašalo število prebivalstva v Evropi 188 milijonov, l. 1820. 213 milijonov, l. 1840. 251 milijonov, l. 1850. 266 milijonov, 1860. 283 milijonov, 1880. 332 milijonov, 1900. 363 milijonov, 1925. pa 505 milijonov. V sto letih se je število Evropevcov torej skoraj podvojilo in to v izraziti progresiji.

V prejšnjih časih je morala biti ta porast tudi v Evropi dosti manjša, kar je bilo v zvezi z večjo umrljivostjo, ki so jo povzročale zlasti kuge, vojne in lakote. (O vseh teh katastrofah poroča dr. Vlad. Travner v svoji ilustrirani "Kugi na Slovenskem," ki izhaja v tedenski reviji "Življenje in svet.") Stalno nazadujoče umrljivosti, kakršno opazujemo v zadnjem stoletju v kulturnih deželah, stari časi vsakdo niso poznali.

Neki ameriški statistik je na podlagi vseh dosegljivih ljudskih štetij in ocen sestavil tabele z naslednjimi številkami, ki nam kažejo porast v starejših in novejših časih (zunaj oklepaja številke za Evropo, v oklepaju istočasno stanje prebivalstva na vsem svetu):

L. 1650.: 100 milijonov (465 milijonov), l. 1750.: 140 milijonov (660 milijonov), l. 1800.: 187 milijonov (836 milijonov), leta 1850.: 266 milijonov (1098 milijonov), leta 1900.: 401 milijonov (1551 milijonov), l. 1929.: 478 milijonov (1820 milijonov).

Iz teh števil, ki sicer za Evropo ne ustrezajo povsem prej navedenim, najnovejšim številkam, je dobro razvidno, da so se ljudstva v starejšem času množila bolj počasi. Evropa sama je imela svojo razmeroma največjo porast okrog novega stoletja, to zaradi tega, ker je bila umrljivost takrat že močno nazadovala, nazadovanje porodov, ki dela kulturnim državam danes toliko skrbi, pa se še ni pojavilo v izraziti obliki.

To nazadovanje porodov je zavzelo v zadnjih letih celo takšen obseg, da prerokujejo Zapadni in Srednji Evropi, ameriškim Zedinjenim državam in Avstraliji za dogleden čas popoln zastoje glede naraščanja prebivalstva: pač pa kaže, da se bo prebivalstvo v dosedanji meri množilo v nekih delih Azije in Južne Amerike.

Moderna dekleta

— Zakaj kupujete hčerki narajene srajce? Kupili bi ji platno, da bi si jih sama naredila. — Saj sem že poskusila in ali veste, kaj mi je odgovorila? Dejala je, da se platna dovolj nagleda v kinu.

"MANON"

V soboto popoldne je bila broadcastana iz Metropolitan Opera House v New Yorku Massenotova opera "Manon". Glavni vlogi sta pela Richard Crooks in Lucrezia Bori.

Richard Crooks je že nastopal v New Yorku in Philadelphiji ter po raznih evropskih mestih. Lani je prvič pel v Metropolitan Des Grieuxa in tedaj se je pravzaprav začela njegova kariera v operi.

"Manon" je brez dvoma Massenotovo mojstrsko delo polno dostojanstva in elegancije, kar je značilno za francosko godbo.

Opera temelji na klasični francoski noveli "Manon Lescaut", ki jo je spisal Abbe Pre-

čil ž njo. Oče mu seveda dovoljenje in ga da odvesti. Obupani des Grieux hoditi v samostan, toda Manon zopet dobi in ga pahne v pariškega življenja. Začeti. Obdolže ga sleparstvo, kar ga da oče aretirati.

Leta potekajo. Manon raje in jo obsodijo na kmetstvo v Louisiano. Viteza stane ž njo na poti v Havro, bolna in izžrpana umre v vem naročju.

Prizori so pestri, m krasne.

Poleg Crooksa in Lucrezia so nastopili tudi sledeči pevci: Giuseppe de Leon Rothier, Angelo George Cehanovsky, Ma glas, Pearl Besuner, l Falco, Dorothy Flexer in Ananian.

Luis Hasselmans je di

ČEMU LOČITVE

Neki newyorški obzornik o tem problemu, ki vsakega moza in ženo, nje:

Gibalni element v vseh ločitvah je ženska, čep v mnogih primerih igrsivni, trpeči del. Ženska činoma kmalu odloči za če ne najde v zakonu pčuvstvene zadovoljitve. Mostojnejše so postajalske, tem lažje so se odloto. Ženska, ki si sama sljenje, pa je seveda praviljena za ločitev nego modna ženska, ki je malko odvisna od moža. V prečasih se je takšna ženska čila za ločitev večinoma daj, če je v ozadju že čakgr mož, ki je prevzel skrb na svoje rame. Danes to dosti potrebno, ker ve, da stoji nekaj časa na svojih lma čas, da počaka kot k na "novo srečo", tembolj raz "ločenka" danes nima tistega slabega okusa kak koč.

Naročite Mladinski najboljši mesečnik vensko mladino!

TISKARNA S.N.P.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča de

Tiska vabila za veselice in shode, vrtičnice, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrva slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in d

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLAN S. N. P. J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne Čene smerna, unijako delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

S.N.P.J. PRINTER

2657-59 So. Lawndale Avenue
Telefon Rockwell 4964
Chicago, Ill.

Tam te dabo en faljo tudi vsa ostala potrebna

Kako sva postala s Kolomanom Wallschem prijatelja

(Izvirno iz starega kraja)

Med štajerskimi socijaldemokrati voditelji je več naših rojakov. Tako tudi bivša župana Muhlič za mesto Gradec in Vidmar za njeno okolico. Med tem, ko se Vidmar še vedno smatra za Slovenca, čuti Muhlič nemško. Vsa v tem smislu se je izrazil proti nekemu ljubljanskemu literatu, ki ga je na prošnjo Antona Kristana obiskal in slovenski nagovoril. Tudi 21. februarja justificiranega bruskega župana Kolomana Wallscha so smatrali za Slovenca in to radi njegove žene, ki je rodom iz Studencev pri Mariboru in radi tega, ker je po begu iz Madžarske, kjer je bil za časa revolucije desna roka Bela Kuhna, delj časa bival v Mariboru in se je tam politično živahno udeleževal. Organiziral je železničarski štrajk. Politični nasprotniki pa so mu očitali, da je agitiral za priključitev Maribora in Spodnje Štajerske Avstriji. Walisch ni niti Slovenec niti Mariborčan, temveč od Avstrije naturaliziran Madžar švabskega pokolenja.

Kdor je mislil, da so kar trije Slovenci župani največjih štajerskih občin, se je motil.

Osebnost Kolomana Wallscha ni problematična samo za nas, temveč tudi za avstrijske in madžarske socialne demokrate. Pavel Keri, urednik graške socialdemokratske "Arbeiterwille", ki je istotako madžarski begunec, je v Wallischu, kakor mi je

pravil, spoznal človeka, ki je vsak trenutek pripravljen žrtvovati življenje za svoje prepričanje.

Walisch je bil edini socialdemokratski voditelj, ki se je 15. julija 1927 leta, ko je na Dunaju gorela justična palača, postavil na stran pobujenega delavstva. Vsi drugi, tudi Deutsch, ki se je v sedanji vstaji boril na strani delavstva in bil dvakrat ranjen, je šel takrat na ulico, da bi razjarjene mase miril. Koloman Walisch pa je med tem v Brucku proglasil sovjetsko republiko, rekviriral avtomobile in druga prevozna sredstva, s katerimi je hotel svoje rezerve poslati Dunaju na pomoč.

Ko je vse skupaj propadlo, je oblast štajerskega deželnega odbora zahtevala ukinitve Wallscheve poslanske nedotakljivosti, toda socialni demokrati so ga s skupnimi napori rešili. Le malo je manjkalo, da ni pozneje padel kot žrtev atentata, ki so ga nanj vprizorili trije Heimveroveci v trenutku, ko je odpiral vežna vrata svoje hiše. Strelci iz samokresa so zadeli vrata, Walisch sam pa je ostal nepoškodovan.

Ob priliki predavanja, ki ga je imel v Gradcu bivši madžarski revolucionarni vojni minister, katerega ime sem pozabil, sem se z Wallischem spoznal. Po predavanju sem se z njim dalje časa pogovarjal. Povedal sem mu med drugim svoj lasten doživljaj iz Bela Kunove revolucije, ki ga je tako navdušil, da mi je ob slovesu prav iskreno in prijateljsko stisnil roko in si želel z menoj skorajšnjega

svidenja. Od takrat se nisva videla in se ne bova nikoli več.

Zadnje leto svetovne vojne sem bil že v Mariboru. Moral bi se privaditi nemščini. Namesto da bi se pripravil za srednješkolski izpit sem hodil za kolonami vojakov, ki so odhajali na fronto, postajal sem na železniški postaji in čakal na vlak z rdečim križem, ki so pripeljali ranjence s fronte. Padle vojake sem spremljal celo na pokopališče. Ruskim jetnikom, ki so bili ob Dravi zaposleni, sem nosil kruh. Nekega dne, ko sem iz časopisov izvedel, da se je vsa Rusija razdelila v tabor menjševikov in boljševikov, sem jih vprašal za njihovo opredelitev. Odgovorili so, da so proti vojni in zato proti menjševikom.

Tudi mi doma smo proti vojni, sem dejal, saj nismo, kakor vsi sosedi, razobesili razstave, ko so naši od začetku vojne premagali Ruse. Radi tega je vsa vas vpila na nas kot na izdajalce. Mati pa je dejala, da bomo zastavo razobesili takrat, ko bo vojne konec in ko se bo oče vrnil. Tako sem tudi jaz postal nasprotnik vojne — in moram biti proti menjševikom, ki hočejo vojno še naprej!

Po domači vasi, ki je bila le nekaj kilometrov oddaljena od takratne sovjetske madžarske meje, se je raznesel glas: Pod orožje, boljševiki prihajajo! Kmetje so se oborožili. Meni pa je bilo težko pri srcu, mislil sem na svoje Ruse — boljševike ob Dravi, katere bi bilo treba vse prej ko z orožjem sprejeti. Saj tudi oni hočejo mir.

Prišli niso, bil je le slep a-